

POSUDEK NA BAKALÁŘSKOU PRÁCI

autor práce: Petr Šrámek

téma práce: Deficit platební bilance USA a obchodní politika USA vůči Číně

autor posudku: Mgr. Jana Sehnálková, Institut mezinárodních studií, FSV UK

datum: 5. června 2009

Bakalářská práce Petra Šrámka se zabývá problémem deficitu platební bilance mezi USA a ČLR, příčinami jeho vzniku, dopady na vzájemné hospodářské vztahy a riziky, která představuje pro americkou ekonomiku a čínsko-americké obchodní vztahy. Vzhledem k tomu, že k nárůstu deficitu obchodní bilance dochází až od devadesátých let 20. století, autor svou práci vymezuje administrativami Billa Clintona a George W. Bushe a zkoumá, jakou obchodní politiku oba prezidenté volili a jak se vyrovnávali s protekcionistickými tlaky zejména ze strany amerického Kongresu.

V první kapitole autor stručně popisuje vývoj čínsko-amerických vztahů od počátku 70tých let 20. století, během kterých dochází k postupnému oteplování vztahů mezi Washingtonem a Pekingem, které kulminuje v roce 1979, kdy USA a ČLR navazují diplomatické styky. Autor stručně shrnuje, jaký dopad měl na čínsko-americké vztahy konec studené války a násilné potlačení demokratizačního hnutí na Náměstí Nebeského klidu v červnu 1989, zvláštní pozornost pak věnuje ekonomickým vztahům, které byly nejprve ovlivněny sankcemi, jež americká vláda uvalila po událostech na Tchien-an-menu na investice a vývoz některého zboží do Číny. V důsledku nátlaku amerických korporací, které v Číně viděly velké možnosti pro své podnikání, však Bushova i Clintonova administrativa tyto sankce postupně uvolňují. Důležitým milníkem pro vzájemný obchod je vstup ČLR do Světové obchodní organizace (WTO) v roce 2001; členství v WTO do ekonomických vztahů přináší jasnější pravidla. Autor si všímá toho, jak jsou ekonomické vztahy postupně oddělovány od politických problémů – např. otázky lidských práv.

V druhé kapitole autor nabízí několik vysvětlení pro postupné narůstání schodku vzájemného obchodu. Identifikuje několik příčin: míra úspor a investic amerických domácností, americká fiskální politika, kurz čínské a americké měny a tarifní i netarifní omezení v mezinárodním obchodu. Poukazuje také na fakt, že za viníka narůstajícího deficitu je nejčastěji označována ČLR především kvůli nekalým praktikám (např. manipulace s měnou, porušování práv na ochranu intelektuálního vlastnictví (IPRs), atd.). Autor se také věnuje debatě o tom, do jaké

míry deficit obchodní bilance představuje riziko pro americkou ekonomiku, jak se tento problém odráží v politické debatě a jaké možné odpovědi jsou zvažovány.

Autor poté přechází ke konkrétní analýze přístupu Clintonovy (kapitola 3) a Bushovy administrativy (kapitola 4). Během Clintonova působení v Bílém domě spolu soupeří dva odlišné přístupy k ČLR. Zastánci tzv. „politiky propojení“ (*linkage policy*) požadovali, aby byly v případě obchodu s ČLR v úvahu brány i neekonomické faktory – zejména dodržování lidských práv, jimiž by bylo podmíněno každoroční udělování doložky nejvyšších výhod. Na druhé straně stáli zastánci politiky zapojení (*engagement*), kteří prosazovali myšlenku, že zapojování Číny do globálních ekonomických vztahů podpoří liberalizaci obchodu a povede i k postupné demokratizaci. Clinton, z počátku prosazující politiku propojení, se nakonec stává zastáncem politiky zapojení; důležitou roli v tomto posunu hrála lobby amerických korporací, které přiměly americkou administrativu k pragmatičtějšímu přístupu k čínsko-americkým ekonomickým vztahům.

U Bushovy administrativy se autor nejprve soustřeďuje na vyostření vzájemných politických vztahů mezi USA a ČLR v souvislosti s tzv. chajnskou krizí, kterou autor označuje za klíčový moment pro přehodnocení Bushova přístupu k ČLR. Po této krizi však vztahy mezi Pekingem a Washingtonem byly stále napjaté – mimo jiné kvůli Tchaj-wanu. Byť autor naznačuje Bushův příklon k Tchajpeji, nezmiňuje důležité rozhodnutí Bílého domu prodat Tchaj-wanu masivní balík zbraní v celkové hodnotě 18,6 miliard amerických dolarů, které značně zkomplikovalo čínsko-americké vztahy. K obratu a zlepšení vztahů mezi Washingtonem a Pekingem tak dochází spíše až na podzim – po událostech z 11. září 2001. Autor dále analyzuje narůstající tlak amerického Kongresu, který kritizoval nekalé praktiky čínské strany, podhodnocenou měnu, nerespektování práv duševního vlastnictví a opakovaně navrhoval opatření, jež by snížilo tempo růstu deficitu. Autor také správně vyzdvihuje klíčovou roli amerického ministra financí Henryho Paulsona, který položil základy čínsko-amerického ekonomického dialogu (*Strategic Economic Dialogue*), v rámci kterého se podařilo dosáhnout (mimo jiné) dílčí dohody o postupném posilování čínské měny, čímž Bushova administrativa částečně předešla některým protekcionistickým krokům Kongresu.

Závěrečná kapitola nabízí zajímavé srovnání přístupu Clintonovy a Bushovy administrativy, kdy autor shledává, že ačkoliv výše vzájemného obchodního deficitu s Čínou byla u Bushovy administrativy podstatně vyšší a politicky citlivější než u Clintona, obě administrativy čelily podobným problémům, zejména ve vztahu s americkým Kongresem, který neustále tlačil na přijetí ochranných opatření.

Práce, která se věnuje velmi aktuálnímu problému čínsko-amerických vztahů (zejména s ohledem na současnou ekonomickou krizi), nabízí obrovské množství informací a také teoretickou diskusi o příčinách a možných řešeních problémů souvisejících s deficitem obchodní bilance. V příloze autor nabízí několik grafů a tabulek, které ilustrují vývoj deficitu, které

bych doporučila inkorporovat do samotného textu tak, aby čtenář nemusel opakovaně listovat a tabulky či grafy hledat.

Práce je na velmi vysoké stylistické i gramatické úrovni, přesto se v ní však objevují drobné chyby a nepřesnosti. Čínsko-americké komuniké, o kterém autor hovoří na str. 5, bylo podepsáno již 15. prosince 1978 (a ne v roce 1979), od 1.1.1979 byly navázány diplomatické vztahy. Čínská strana se v tomto komuniké nezavázala tolerovat neformální americké styky s Tchaj-wanem – doposud považuje některé aspekty americko-tchajwanských vztahů (zejména prodej zbraní) za zasahování do vnitřních záležitostí ČLR. V kapitole 1.2 autor popisuje potlačení studentských protestů na Náměstí Nebeského klidu, které se správně v českém přepisu čínštiny nazývá Tchien-an-men, ne Tchienmen (str. 6). Na str. 18 autor zřejmě omylem zaměňuje deficit s přebytkem, na str. 24 hovoří o oslabování jüanu namísto jeho posilování. Při diskusi o přístupech Clintonovy administrativy (str. 26) autor hovoří o politice tzv. napojení (*linkage*) a zapojení (*engagement*). Protože se však nedrží svého překladu termínu *linkage*, z napojení se stává propojení, což pro čtenáře může působit trochu zmatečně. Anthony Lake, poradce pro národní bezpečnost, je označen zkratkou NSA, aniž by autor vysvětlil, co tato zkratka znamená (NSA není akronymem pro National Security Advisor, ale pro National Security Agency). Permanentní normální obchodní vztahy americký Kongres definitivně schválil až v září 2000, v květnu 2000 návrh zákona teprve prošel Sněmovnou reprezentantů (str. 37). V poznámce 215 autor zmiňuje Akt o Tchaj-wanu, přičemž není vůbec jasné, co má na mysli (Taiwan Security Enhancement Act?). George W. Bush ve své volební kampani nehovořil o Číně jako o „nepříteli“, ale jako o „strategickém soupeři“ (str. 39). Karen Bhatia nebyla USTR, ale Deputy USTR (str. 45). Doporučuji také ověřit správný přepis čínské transkripce *pinyin*: ostrov Hainan je do češtiny přepisován jako Chaj-nan, Lee Teng-hui jako Li Tcheng-chuej. V čínských jménech je na prvním místě příjmení – nelze tedy psát o premiérovi Žung-ti, ale spíše o premiérovi Ču. Doporučuji spíše ale vypisovat celá jména, aby nedošlo k záměně. Práci by také prospělo odstranění anglicismů (v tomto směru bych se přiklonila i k nahrazení „HR“ (human rights) českým výrazem lidská práva) – např. na str. 39 „speciálně adresována“ či *appeasement* (str. 39). Autor také zmiňuje množství zkratk, uvádí však pouze český překlad. Bylo by proto vhodné, aby autor doplnil anglické názvy organizací či smluv, které v textu označuje pouze zkratkou (např. CEA, JCCT, SCM, atd.).

Po obsahové stránce by autor neměl opomenout, že příčiny deficitu lze hledat i na čínské straně. V krátké kapitole by mohl zmínit, že k růstu schodku vzájemného obchodu přispívá primárně na export orientovaná čínská ekonomika a vysoká míra úspor v ČLR – odhaduje se, že dosahuje 30-40 procent HDP v porovnání s USA, kde se míra úspor dlouho pohybovala pod jedním procentem HDP. Vysoká míra úspor v ČLR vede k nízké spotřebě a nízké poptávce po dovozu amerického zboží a zároveň poskytuje Pekingu zdroj kapitálu, který Čína využívá k investicím a nákupu amerických obligací. Větší prostor by také mohl být věnován

vlivu tzv. *business lobby* – americkým korporacím, které vyvíjely nátlak na Kongres ve snaze přesvědčit jej k uvolnění sankcí a nezavádění protekcionistických opatření.

I přes výše zmíněné výhrady, které nebude problém odstranit, musím konstatovat, že autor napsal velmi dobrou práci. Ze seznamu literatury je evidentní, že problém deficitu v americko-čínských vztazích podrobně prozkoumal jak v akademické literatuře, tak z různých vládních dokumentů a slyšení před komisemi amerického Kongresu. Oceňuji také autorův analytický přístup. Práce splňuje formální a technické požadavky kladené na bakalářskou práci, proto ji doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení **výborně**. Pokud autor podrobí práci ještě jednomu čtení a opraví drobné nepřesnosti a nejasnosti, práce bude způsobilá k publikaci např. ve sborníku *Juvenilia Territoria*.

